

РОЗВИТОК МОЖЛИВОСТЕЙ ЗАСТОСУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ІНСТРУМЕНТІВ КОРИГУВАННЯ МИТНОЇ ВАРТОСТІ ЯК СКЛАДОВОЇ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ УГОД

У статті розглянуто методи визначення митної вартості, а також розвиток можливостей застосування адміністративних інструментів при коригуванні митної вартості при здійсненні експортно-імпортних операцій.

В статье рассмотрены методы определения таможенной стоимости, а так же развитие возможностей использования административных инструментов при поправке таможенной стоимости при проведении экспортно-импортных операций.

The article deals with methods for determining the customs value and development opportunities for the use of administrative tools for adjusting the customs value in carrying out export-import operations.

Ключові слова: митна вартість, індикативні ціни, мінімальні ціни, митний тариф, експорт, імпорт.

Митна вартість товарів є найважливішою категорією, яка використовується під час здійснення митного контролю та митного оформлення товарів і транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України з метою обкладення товарів і транспортних засобів ввізним або вивізним митом, обкладення товарів іншими податками і зборами, ведення митної статистики та статистики зовнішньої торгівлі, застосування заходів нетарифного регулювання.

Поняття митної вартості є однією з найбільш важливих категорій не тільки в системі митного оподаткування, але й у системі митного контролю та митного оформлення. Це пов'язано, насамперед, з ключовою роллю, яку відіграє митна вартість у системі митно-тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Функціональне призначення митної вартості товарів — це підґрунтя, на якому розраховуються більшість платежів, що здійснюються на митниці: митний тариф, митні збори, акцизний збір та податок на додану вартість. Наявність загальнодоступної методики і встановлених правил визначення митної вартості забезпечує усім учасникам зовнішньоекономічної діяльності рівні умови і дає змогу істотно підвищити впевненість при організації зовнішньоторговельних операцій, заздалегідь прорахувати всі необхідні економічні параметри укладених угод. Відсутність чітко визначених норм функціонування митної вартості зумовлює не тільки зниження фіскальних надходжень, але й створює сприятливе середовище для тінізації економічних відносин у митній системі.

Держава, використовуючи різні методики визначення митної вартості, може посилювати фіскальну спрямованість митних платежів, застосовуючи, наприклад, комбіновані ставки мита, може стимулювати товаропотік у певному напрямі або, навпаки, перешкоджати імпорту чи експорту товару у випадках

формування митної вартості на адміністративно-фіксованій системі цін (мінімальні чи індикативні ціни).

Значний внесок у розробку митної справи зробили вчені-економісти С.В.Волосович, О.П.Гребельник, А.А.Дубиніна, Ф.Л.Жорін, І.Н.Звягіна, Ю.В.Макогон, В.П.Науменко, П.С.Романюк, С.В.Сорокіна, С.С.Терещенко та ін. Але в їхніх працях недостатньо уваги приділено механізму застосування методів визначення митної вартості на практиці, а саме застосування адміністративних інструментів коригування митної вартості. Тому впровадження методів обчислення митної вартості товарів, які переміщуються через митний кордон України, потребують подальших наукових досліджень і розробок.

Метою написання даної статті є вивчення механізму визначення митної вартості товарів, які перевозяться через митний кордон України.

Країни з перехідною економікою, до яких відносять й Україну, як і країни, що розвиваються, повинні приділяти особливу увагу зовнішнім джерелам надходження коштів до державного бюджету, оскільки процеси перебудови в економіці, як правило, пов'язані з тимчасовим спадом виробництва, а це звужує базу податкових надходжень за рахунок внутрішніх джерел.

Крім того, створення ефективних механізмів контролю об'єктів оподаткування й збору податків вимагає певного часу. У сфері зовнішньоекономічної торгівлі цього досягти легше порівняно з внутрішніми об'єктами оподаткування.

Одним із найбільш поширених способів впливу держави при контролі зовнішньоторговельних угод є коригування митної вартості шляхом адміністративного регулювання ціни при здійсненні експортно-імпорتنих операцій. Особливого поширення даний інструментарій митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності набув у країнах з перехідною економікою. Це пов'язано з тим, що, з одного боку, це досить простий з точки зору адміністрування спосіб контролю за експортом чи імпортом товарів і досить ефективний — з іншого, оскільки не потребує значних затрат для створення додаткових державних структур, тому що основне функціональне завдання з контролю виконують митні органи.

Найбільш поширеними способами коригування митної вартості є функціонування системи індикативних і мінімальних цін. Індикативні ціни застосовуються з метою контролю експорту, а мінімальні регулюють, насамперед, імпорт товарів.

Під індикативними розуміють ціни на товари, які відповідають цінам, що склалися чи складаються на відповідний товар на ринку експорту або імпорту на момент здійснення експортної операції з урахуванням умов поставки та умов здійснення розрахунків.

На нашу думку, слід акцентувати увагу на двозначності визначення індикативних цін. З одного боку, завищення ціни товару, що неминує при застосуванні індикативних цін на експорт, знижує попит на даний товар на зовнішньому ринку. З іншого – значне заниження вартості експортованого товару зумовлює його продаж за демпінговими цінами, що призводить до збитків. Тому точність визначення індикативних цін при експорті товарів набуває значної вагомості і потребує наукового обґрунтування.

Загальна схема етапності алгоритму визначення індикативних цін має наступний вигляд:

1. Підбирається конкурентоспроможний на світовому ринку аналог, що за своїми функціями є найближчим до предмета експорту.
2. Експертним методом розробляється номенклатура основних техніко-економічних характеристик товару, яка в сукупності складає якість продукції.
3. Для кожного параметра експортної продукції і товару-аналога заповнюється таблиця числових значень параметрів.
4. Встановлюються коефіцієнти вагомості для кожного параметра за галузевими таблицями якості продукції.
5. Розраховується комплексний показник якості експортної продукції.
6. Визначається індикативна ціна експортної продукції. За базову ціну товару-аналога беруть його фактичну ціну продажу в конкретній країні, куди намагається країна експортувати національну продукцію.
7. Встановлюється розмір контрактної ціни експортної продукції з орієнтацією на індикативну.

Як правило, контрактну ціну експортної продукції підприємство-виробник знижує на 3-5% відносно розрахункової індикативної. У разі проведення бартерних операцій для визначення еквівалента обміну за основу беруться індикативні ціни товарів. [3, с.249]

Функцію підготовки індикативних цін було покладено на Міністерство зовнішньоекономічних зв'язків України у зв'язку з відсутністю у державі певної інформаційно-консалтингової структури, яка могла б отримувати та аналізувати первинну інформацію про стан кон'юнктури світових товарних ринків з подальшим інформуванням через друковані засоби державних, виробничих та комерційних структур. На нашу думку, цей захід зіграв свою позитивну роль у використанні індикативних цін при підвищенні ефективності експорту як для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, так і для держави загалом, коли через різницю внутрішніх і зовнішніх ринкових цін на аналогічні товари та певне співвідношення карбованця до долара США окремі суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності здійснювали експортно-імпортні операції на вкрай невигідних для держави умовах, залишаючи частину валютних коштів за кордоном, що призвело у ряді випадків до антидемпінгових санкцій

відносно України, обмеження обсягу експортних поставок до США, країн ЄС тощо.

Індикативні ціни можуть запроваджуватися на товари: щодо експорту яких застосовуються антидемпінгові процедури або розпочато антидемпінгове розслідування в Україні чи за її межами; щодо яких застосовуються спеціальні імпорتنі процедури відповідно до статті 19 Закону «Про зовнішньоекономічну діяльність»; щодо експорту яких встановлено режим квотування та ліцензування; щодо експорту яких встановлено спеціальні режими; експорт яких здійснюється у порядку, передбаченому статтею 20 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність»; які підпадають під міжнародні зобов'язання України.

Індикативні ціни переглядаються один раз на місяць і публікуються у газеті «Урядовий кур'єр» не пізніше 5 числа кожного місяця. На товари, щодо яких запроваджені індикативні ціни, фіксовані або граничні рівні контрактних цін не встановлюються.

До митного оформлення приймаються вантажі у випадках, коли діюча на момент митного оформлення товару індикативна ціна відрізняється від контрактної в межах до 5%. У випадках, коли відхилення контрактної ціни від діючої на момент митного оформлення індикативної ціни перевищує 5%, митне оформлення здійснюється на підставі письмового узгодження з управлінням кон'юнктури та цінової інформації.

Згідно з чинним законодавством України, митна вартість товарів та інших предметів, які перетинають митний кордон, є в основному об'єктом митного оподаткування. В окремих випадках, з метою захисту економічних інтересів держави та недопущення заниження митної вартості, для нарахування та стягування встановлених законодавством податків повним обсягом з високоліквідних товарів під час імпорту може встановлюватись мінімально допустимий рівень ціни відносно окремих видів товарів. Тобто мінімальна митна вартість береться за основу нарахування митних платежів незалежно від понесених за контрактом витрат. Слід зауважити, що впровадження механізму дії мінімальної митної вартості суперечить міжнародним зобов'язанням України (ст.16 Угоди про партнерство і співробітництво між Україною та ЄС).

Як правило, мінімальна митна вартість встановлюється на товари з високим рівнем оподаткування, в основному це підакцизні товари: автомобілі та шини до них; тютюнові вироби; лікєро-горілчані вироби; деякі товари побутової електроніки, що підлягають обкладенню акцизним збором.

З метою захисту вітчизняного виробника та забезпечення повноти нарахування та стягнення митних платежів при імпорті товарів встановлена мінімальна митна вартість на деякі товари сільськогосподарської продукції, а також продукцію легкої промисловості.

Митне оформлення товарів, на які мінімальна вартість встановлена Кабінетом Міністрів України, має свою специфіку: у випадках, коли заявлена декларантом митна вартість декларованого товару більша, ніж встановлена мінімальна митна вартість, митні платежі нараховується та стягуються з суми, розрахованої в заявленій декларантом фактичній митній вартості; у випадках, коли заявлена митна вартість товару з урахуванням вимог Порядку визначення митної вартості менша величини встановленої мінімальної митної вартості, при розрахунку основи нарахування митних платежів, яка зазначається в графі (47) вантажної митної декларації, за митну вартість приймається мінімальна митна вартість, яка зазначена у відповідній постанові Кабінету Міністрів України про встановлення рівня мінімальної митної вартості. [2, с.345]

Отже, якщо раніше при визначенні митної вартості товарів митні органи керувались ст. 16 Закону України «Про Єдиний митний тариф», користуючись в основному довідниковими цінами провідних країн-виробників, то після прийняття відповідних нормативних документів відносно конкретних товарів підставою для визначення розмірів належних платежів стала мінімальна митна вартість.

Позитивним наслідком даного нововведення стало часткове усунення суперечностей, що виникали між імпортерами та митними органами при декларуванні товарів, коли ціна імпортованого товару з різних (у тому числі й об'єктивних) причин, була, на думку митників, заниженою. Негативним наслідком впровадження мінімальної вартості стало підвищення рентабельності контрабандних операцій з даних товарів. Індикатором цього є наявність на 20-25% нижчих цін на ринках на імпортні цигарки або алкогольні вироби.

Відміна мінімальної митної вартості у 2000 р. також не дала бажаного результату. Очікуване зниження ціни на дані товари не відбулося з таких причин: підприємства не зацікавлені в зменшенні маржі; правила гри на даному ринку визначаються кількома великими фірмами, які не зацікавлені у зниженні рівня рентабельності; митний тариф на телевізори розраховується залежно від розміру діагоналі екрана, тому мінімальна митна вартість впливає тільки на суму податку на додану вартість; складання електроніки є досить рентабельними операціями, що пов'язано не тільки з дешевою та кваліфікованою робочою силою, а й з географічним положенням України: з одного боку, західні країни, які є основним джерелом комплектуючих, і ринок збуту готових виробів, оскільки існує режим «вільної торгівлі» між країнами СНД — з іншого. І головне, що легальні операції не можуть конкурувати з нелегальними через існуючий податковий тягар. [1, с.11]

Негативні наслідки заниження митної вартості розгортаються за принципом доміно: одне падіння породжує цілу серію структурних падінь. На основі митної

вартості з цієї суми митники нараховують ПДВ, мито, акцизний збір та митні збори. Отже, як свідчить досвід, саме це негативне явище призводить до значних помилок та прорахунків і в інших сферах регулювання. Існують дві основні причини свідомого заниження митної вартості – підприємці-імпортери уникають оподаткування, іноземні компанії ввозять товари за демпінговими цінами з метою захоплення ринку. Як відомо, одним із способів зменшення податкового навантаження при імпорті товарів на територію України є подання митним органам документів із заниженою вартістю вантажу. Інтеграція української економіки в європейську і світову системи потребувала трансформації вітчизняного законодавства у напрямку імплетації окремих норм і положень до світових.

Проблема визначення митної вартості та уникнення зменшення її обсягів має кілька головних складових. До того ж вона характерна не лише для України. З проблемою визначення митної вартості стикаються й інші держави. Над її розв'язанням працюють фахівці в галузі міжнародної торгівлі вже не одне десятиліття. Адже вона пов'язана з багатьма чинниками й напрямками політики державного регулювання. Від визначення митної вартості безпосередньо залежить і посилення фіскальної спрямованості митних платежів, і стимулювання й спрямування у певному напрямі товаропотоків, і, за потребою, додатковий протекціоністський бар'єр на шляху імпортних товарів.

Загалом же процес визначення митної вартості можна умовно розділити на три основні складові: економічну, правову та організаційно-технологічну. Економічна складова включає в себе поняття митної вартості і її призначення, систему визначення митної вартості, цінову інформацію, а також порядок нарахування, сплати та стягнення митних платежів. Правова складова містить нормативно-правову базу, правила використання інформації, а також права та обов'язки декларанта і митного органу. Організаційно-технологічна складова визначає процедуру декларування та форму декларації митної вартості, порядок визначення та декларування митної вартості, а також технологію контролю митної вартості та її коригування.

Первинною основою для визначення митної вартості відповідно до положень Митного кодексу є контрактна ціна, тобто ціна, яка фактично сплачена або підлягає сплаті за товари з урахуванням певних конкретних елементів, що формують частину вартості для митних цілей (наприклад, витрати на транспортування до місця ввезення на митну територію). Це застосовується у разі, коли такі витрати відбулися, але не включені до вартості, що підлягає сплаті згідно з контрактом. Якщо митна вартість не може бути визначена на підставі контрактної вартості, кодексом передбачено визначення митної вартості із застосуванням одного з п'яти методів шляхом

їхнього послідовного застосування. Запроваджується й декларування митної вартості. Заповнивши декларацію та поставивши на ній свій підпис, декларант несе відповідальність за правильність визначення митної вартості.

Найбільш поширеними способами коригування митної вартості за методом адміністративного регулювання є функціонування системи індикативних і мінімальних цін. Індикативні ціни застосовуються з метою контролю експорту, а мінімальні регулюють, насамперед, імпорт товарів. Митна вартість товару повинна бути відображена у контракті – письмовому документі, що містить домовленість сторін про поставку товару: зобов'язання продавця передати визначений товар (послуги) у власність покупця і зобов'язання покупця прийняти цей товар (послуги) і сплатити за нього необхідну грошову суму чи зобов'язання сторін виконати умови торгової операції.

Список використаних джерел:

1. Приймаченко Д.В., Місце митної політики в системі державної політики. // Митна справа. – 2005. - №1. – с. 11 – 15.
2. Терещенко С., Науменко В. Основи митного законодавства в Україні. Теорія та практика — К: АТ «Август», 2003. —296 с.
3. Управління зовнішньоекономічною діяльністю: Навч. посібн. / Під заг. ред. А.І.Кредісова. – К.: Фенікс. – 2007. – 448 с.
4. Офіційний сайт Рахункової палати України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ac-rada.gov.ua>.
5. Офіційний сайт Державної митної служби України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.customs.gov.ua/>
6. Офіційний сайт Верховної Ради України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua/>
7. Урядовий портал України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/>